

CENA I MARKĘ.

PROGRAM

POLSKIEGO STRONNICTWA LUDOWEGO

Uchwalony

na Kongresie Wszechdzielnicowym ludowców

15 lutego 1920 r.

CELE POLITYCZNE.

1) P. S. L. wszystkie wysiłki skieruje ku temu, aby zjednoczenie wszystkich ziem polskich ostatecznie przeprowadzić, odzyskaną niepodległość Ojczyzny utrwalić, przed nieprzyjaciółmi obronić, potęgę jej i rozkwit na szerokich demokratycznych zasadach ugruntować, ludowi polskiemu, prawowitemu włodarzowi Państwa władztwo rzeczywiste zapewnić i zabezpieczyć.

2) Rozwijając tradycyjną myśl polską, P. S. L. starać się będzie stosunek Państwa Polskiego tak ukształtować, by Polska stała się rzeczywistą ostoją pokoju powszechnego w Europie.

Co do narodów ościennych, P. S. L. popierając w całej pełni prawo narodów do wolności, dążyć będzie do ścisłych związków, unji lub federacji z sąsiednimi bratnimi narodami dla wspólnej pracy nad utrwaleniem własnej oraz ich niepodległości.

3) Zgodnie z dążeniem całego kulturalnego świata do ugruntowania powszechnego pokoju i uniemożliwienia krzywdzenia jednych narodów przez drugie, P. S. L. popierać będzie ideje Najwyższego Trybunału Narodów, który wszystkie spory międzynarodowe rozstrzygać winien.

4) Ponieważ zbrojenia i utrzymywanie wielkich stałych armji obciąża niesłychanie Państwa i przygotowuje nowe wojny, P. S. L. dążyć będzie równoległe z innymi państwami do zupełnego rozbrojenia. Dopóki jednak Polska zagrożoną będzie przez zaborczość sąsiadów P. S. L. uznaje za konieczne utrzymanie silnej, licznej i karnej armji narodowej, w której przy zachowaniu dyscypliny obywatelskie prawa i godność człowieka pełne poszanowania mieć będą.

5) Uznając wolę ogółu za jedyny wyraz idei demokracji P. S. L. zwalczać będzie wszelkie próby narzucenia społeczeństwu dyktatury mniejszości.

6) Państwo Polskie jest i musi zostać Rzeczpospolitą.

7) Władza najwyższa Rzeczypospolitej spoczywa w rękach narodu.

8) Na czele Rzeczypospolitej stać będzie Naczelnik Państwa (Prezydent) wybrany przez ogół obywateli, którzy przekroczyli 21 lat życia bez różnicy płci.

9) Władzę ustawodawczą państwa stanowi Sejm jednoizbowy, wybrany na podstawie powszechnego, równego, bezpośredniego, tajnego i proporcjonalnego prawa głosowania przez wszystkich obywateli i obywatelki po ukończeniu 21 roku życia.

10) Rząd Polski musi być bezwzględnie odpowiedzialny przed Sejmem.

11) Zgodnie z tradycją historyczną w Państwie Polskim wolność wyznań i wolność przekonań jest fundamentem praw obywatelskich, wolność osobista, słowa, druku, zgromadzeń i stowarzyszeń musi być poręczona.

12) Zarząd wewnętrzny państwa winien być zdecentralizowany i na demokratycznym szerokim samorządzie ugruntowany.

13) Winny być ujednolajnione ustawy samorządowe, a rozwój jego niekrępowany przez czynniki biurokratyczne.

13 a) P. S. L. w myśl postępu naszego życia polityczno-społecznego, dążyć będzie energicznie do zmiany nieodpowiednich i przestarzałych ustaw.

14) Wszelka samowola urzędników i funkcjonariuszy państwowych musi być bezwzględnie ukrócona i tępiona.

CELE GOSPODARCZE.

15) Podwaliną ustroju społecznego Rzeczypospolitej jest własność prywatna. Nie wyklucza to jednak upaństwowienia i uspołecznienia tych war-

sztatów produkcji, których upaństwowienie lub uspołecznienie leży w interesie państwa i narodu.

16) Dla zwiększenia wewnętrznej mocy Polski i zatamowania szkodliwej dla narodu emigracji, koniecznym jest, aby ziemia stała się własnością ludu. Skupianie wielkich obszarów ziemi w rękach jednego właściciela jest niedopuszczalne. Wobec tego P. S. L. dąży do jaknajszybszego wykonania Uchwały rolnej z 10 lipca 1919 r. Te zasady ustroju rolnego winny być zagwarantowane konstytucyjnie.

17) Równocześnie z przymusowym podziałem ziemi wielkiej własności między lud pracujący winny być uregulowane serwituty, przeprowadzona komasacja, melioracja, regulacja rzek i potoków, zaprowadzone hipoteki włościańskie i wszystkie inne reformy, mające na celu utrzymanie zdrowych i żywotnych gospodarstw włościańskich.

18) Szczególnie gorąco P. S. L. bronić będzie ziemi ojczystej przed przechodzeniem w obce ręce.

19) Przy regulacji stosunków rolnych P. S. L. dążyć będzie do tego, by w pobliżu wielkich miast i ośrodków fabrycznych utworzone zostały kolonie mieszkalne (domy z ogrodami) dla pracowników miejskich i fabrycznych, t. j. robotników, rzemieślników, urzędników i pracującej inteligencji, aby w ten sposób zapewnić tym warstwom możliwość posiadania bodaj własnego domu, odciążyć miasta z nadmiernej liczby ludności, uregulować kwestję mieszkaniową, a robotnikom zapewnić zdrowe warunki bytu.

19 a) P. S. L. dąży do jaknajszybszej, plano-

wej, na rodzimej architekturze opartej, odbudowy polskich wsi i miast zniszczonych przez wojnę.

20) Ciężary państwowe i samorządowe winny być sprawiedliwie w stosunku do zamożności rozłożone. Wprowadzony winien być podatek postępowy od dochodu i majątku, w stosunku progresywnym. W miarę wprowadzenia w życie podatku od dochodu i majątku, inne podatki, a szczególnie pośrednie, winny być zniesione. Pozatem Państwo może czerpać dochody z własnych przedsiębiorstw, z podatku od przyrostu wartości, zbytku i t. p.

21) Praca w zakresie gospodarczym musi być tak zorganizowana, aby Polska mogła stać się państwem nietylko samowystarczającym, ale miała poważny wywóz zagraniczny. W tym celu musi być szybko podniesiona wytwórczość rolnicza, musi być rozwinięty polski przemysł i handel. P. S. L. zwróci przytem szczególną uwagę na rozwinięcie przemysłu ludowego, oraz przemysłu rolniczego we wszystkich jego gałęziach.

22) P. S. L. starać się będzie o rozwój żeglugi polskiej na własnych rzekach i morzu, oraz o zbudowanie potężnej floty handlowej.

23) P. S. L. poprze energicznie wszelką, na zdrowych zasadach opartą współdzielczość, jako potężny środek rozwoju społecznego i gospodarczego ludu.

24) Dla zapewnienia narodowi czystości kultury polskiej i zdrowego rozwoju gospodarczego P. S. L. dążyć będzie do spolszczenia miast Rzeczypospolitej, popierać będzie słuszne ich żądania

w kierunku podniesienia ekonomicznego i kulturalnego.

PRACA I OPIEKA SPOŁECZNA.

25) Praca jest obowiązkiem każdego obywatela Rzeczypospolitej. Winna też być otoczona opieką państwową.

25 a) Uważając inteligencję pracującą za czynnik podstawowy w rozwoju siły kulturalnej i organizacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej, P. S. L. poprze wszystkie uzasadnione żądania inteligencji pracującej w kierunku poprawy bytu i osiągnięcia należytego stanowiska w Państwie Polskim.

25 b) W zakresie pracy rąk P. S. L. poprze z całą energją starania mas robotniczych: o ubezpieczenie na wypadek choroby, na wypadek niezdolności do pracy, starości, braku pracy, o ubezpieczenie wdów i sierot; o opiekę nad kobietami i małoletnimi, o przepisy higieniczne i bezpieczeństwo pracujących, o wywalczanie izb pracy, inspektorów pracy, utworzenie sądów rozjemczych w połowie z robotników i przedsiębiorców złożonych, jako też o kontrolę nad syndykatami i trustami. Sądzi jednak, że masy robotnicze wyteżą wszystkie siły dla podniesienia produkcji krajowej.

Nadto robotnikom rolnym P. S. L. ułatwiać będzie nabywanie na dogodnych warunkach ziemi i zagospodarowaniu się na własnym gospodarstwie.

26) Robotnicy winny mieć zapewniony udział w zyskach z przedsiębiorstw, w których pracują, a także pomoc i wszelkie ułatwienie w organizo-

waniu kooperatyw wytwórczych i innych zbiorowych przedsięwzięć.

26 a) P. S. L. doloży wszelkich starań, aby inwalidzi wojenni, jako ci, którzy dla ojczyzny krew swą i zdrowie nieśli w ofierze, mieli zapewniony dostateczny byt i poszanowanie. Wdowy i sieroty po poległych winny otrzymywać od Państwa dostateczne zaopatrzenie.

27) P. S. L. starać się będzie poprawić niedolę wychodźców i emigrantów zagranicznych przez opiekę państwową, ułatwienie im powrotu do ojczyzny i znalezienie środków utrzymania w kraju.

28) P. S. L. dążyć będzie do poprawienia zdrowotności publicznej, uregulowania opieki nad nędzarzami i usunięcia żebractwa.

OŚWIATA.

29) Oświata, jako najważniejsza dźwignia ludu, będzie najwyższą troską P. S. L. W zakresie oświaty P. S. L. dbać będzie o to, aby wszyscy obywatele państwa mieli zapewnione odpowiadające wymogom czasu i kultury narodu wykształcenie.

30) Szkoła elementarna musi być powszechna, bezpłatna, obowiązkowa, a zarazem jednolita dla wszystkich obywateli. Program szkoły elementarnej tak ma być ułożony, aby ułatwiał młodzieży przechodzenie po skończeniu bez straty czasu do średnich zakładów naukowych ogólno-kształcących (gimnazjów) i szkół zawodowych. Nauka religii jest obowiązkową.

31) Średnie, wyższe i zawodowe wykształcenie winno być jaknajbardziej dostępne dla najszerzych warstw narodu. Zdolne a niezamożne dzieci włościańskie i robotnicze powinny być kształcone w szkołach średnich, wyższych i zawodowych na koszt państwa.

32) P. S. L. będzie usilnie popierać rozwój wiedzy i organizować wszelkie instytucje kulturalno-oświatowe (uniwersytety ludowe, towarzystwa oświatowe, domy ludowe, Kółka rolnicze i t. d.) niosąc ludowi prawdziwą wiedzę.

33) Nauczyciele ludowi i pracownicy oświaty cieszyć się będą gorącym poparciem P. S. L. w zakresie podniesienia poziomu naukowego, poprawy bytu materialnego i obrony interesów zawodowych, aby mogli z całym zapałem oddawać się wzniosłemu swemu posłannictwu.

MORALNE.

34) P. S. L. krzesać będzie w duszach ludu gorące umiłowanie sprawy ojczystej i dobra publicznego, zwalczać sobkostwo jednostek, dążyć do tego, by tam gdzie o najświętsze potrzeby narodowe chodzi, nikt nie zawahał się poświęcić nie tylko mienia ale i życia.

35) P. S. L. dążyć będzie do wysokiego duchowego i moralnego podniesienia ludu. Będzie więc popierało wszystkie wysiłki zmierzające do podniesienia życia obyczajowego na wsi, będzie zwalczało pijaństwo i wszystkie inne nałogi.